

FERDINANDY GYÖRGY

Négy telefon

Ilyenkor, október végén, minden évben a régiekkel álmodom. Azokkal, akik elmentek, lassan már ötven éve. És akik minden évben felkeresnek egy ilyen őszi hajnalon.

Sürgetnek, hogy írjam le a nevüket. Mert igen, voltak ők is. Még mindig élsz? – kérdezik. És: miért folytatod? Sietnem kell. Kevés időm maradt.

Ilyenkor gyakran a telefon. Ez a hívás azonban más, mint a többi. A régiek lassan beszélnek. Azokban az időkben súlyosabbak voltak a szavak. A hang nyugodt, már-már ünnepélyes. Meg se kérdezi, tudja, hogy én vagyok. A Vérmező fölött most megy le a nap.

– Neked még eszedbe jutunk – állapítja meg. Tudod, miről beszélek. *A csapat.*

Írtam róluk, igaz. Nem is egyszer. Ő pedig olvas. És most kiegészíti az adataimat. A Frédit – mondja – ismerte ő is. Papp Jóskát viszont sose látta. Persze, a Jóska elment. Ez pedig nyilván itt maradt.

– Te ki vagy? – kérdezem.

Egy a sok közül. A szobámban ládaszámra állnak a kéziratok. – Nem emlékszel rám – feleli. Itt lakom a Gébics utca sarkán. Ott, *ahol a golyó gellert kapott.* De én valamivel idősebb vagyok.

Nem jut eszembe, hiába gondolkodom.

– Miért nem jössz át? – biztatom. Légvonalban alig félszáz méter az az utca-sarok.

Húzom az időt. Hátha kiböki, hogy miért hívott.

– Már régen készülök rá – mondja ki végül. De valahogyan minden évben elmaradt. Azután, most. Szóval, megajándékoztam ezzel a hívással magam.

– Várjál! – szakítja félbe magát. Megnézem az órám. Szuszog. Most van negyvenkilenc éve, hogy lelőttek. Ez az a pillanat.

Nézem én is az órám. Pontosan négy óra van.

– Emlékszel? – kérdi a másik. Akkor is éppen ment le a nap.

– Dehát hol? – dadogom. Aznap még nem lőtték a várost!

– A Nyugatinál már befordultak a tankok. Álltam a kollégium előtt. Talán emlékszel: volt ott a Podmaniczky utcában egy leánykollégium. Azok ott kint csak forgolódtak. Mi pedig bezavartuk a báméskodó diáklányokat.

–Én voltam az utolsó – folytatja. Hátról ért a lövés. Egy orvlövész volt, nem a tank.

– Hogy lehet az – kérdezem – hogy sosem láttalak?

– Te tudod! – feleli. Én azóta is itthon élek. Ha kinézek, látom az ablakodat.

És én azt hittem, hogy a régiemből senki s maradt! Ha tudnám a nevét! Akkor talán eszembe jutna. Kérdezzem meg tőle?

– És – tétovázom – hogyan élsz?

Valami csak történt vele fél évszázad alatt!

– Köszönöm! – mintha mosolyogna. Tolókocsiban.

Lassan beszél, tárgyilagosan. *Esküszünk az élő Istenre* – mondja. *A csapat.*

– Visszahívhatlak? – kérdezem.

– Túl szép lenne! – feleli csúfondárosan.

– Megadod a számot?

Megadja. Minden nap elmentem előtte. A neve is minden telefonkönyvben benne van. Hát igen, október huszonnégy, egy szerdai nap. Negyvenkilenc év. Odakint már megy le a nap.

*

– Rudi?

Igen, ő az. Azonnal felveszi, nyilván a keze ügyében van a telefon. Lassan, ráérősen beszél. Nem kell bemutatkoznom: megismeri a hangomat.

– Öt év, az akkor sokat számított – meséli. Disz-titkár voltam, ti pedig még nem voltatok Disz-tagok.

Sorolja az utcabeli fiúkat. Naprakész. Az emlékei hajszálpontosak. Számon tartja őket. Én három kontinensen éltem ez alatt a fél évszázad alatt. Ő pedig itt. Tudott mindenkiről, róla meg senki se tudott.

– Csaplár Jenő – mondja. Sovány, szőke fiú. Együtt csavarogtunk, negyvenöt tavaszán, a Sashegyoldalon.

– Hát nem tudod?

Volt valami sérülés a lábán. Valami kelés. Akkor, a háború után, nekem is elgennyesedtek a sebek a lábamon. Azután az öccse, és a Nagy Majom. Mind a ketten tökkopaszok. A Nagy Majomnak néha folyt a nyála. Azt mondtuk, légnymást kapott.

– A hatvanegyesre – folytatja a szomszéd – itt szálltam mindig fel, a Hegyalja útnál. Ő pedig, hiszen tudod, mindig az ütközőn utazott.

Negyvenöt után a mi környékünkön minden gyerek tujázott. Hátról, kétoldalt lógott két gumicső, az ember belekapaszkodott. – Szóltam neki, hogy gyere fel! Valamit mondani akarok. Ez meg még csak válaszra se méltatott.

A Márvány utcánál leugrott. Át akart rohanni az úton. Még most is látom az arcát: derékba kapta egy kamion. Mintha hályog nőtt volna a szemére. Csak nézett rám, és csodálkozott.

Vad fiú volt, kegyetlen, és látod, most mégis megsiratom. Nagy nőcsábász, már akkor is, kamaszkorában. Értett a nyelvükön, levette a lábukról a lányokat.

Háborús, apátlan nemzedék. Ezekből lettek az ötvenhatosok.

– Ricsire emlékszel? – Rudi krárog.

Ricsi volt a cserkészparancsnok. Fent, a Nagysalló úton lakott.

– Az agitprop! – teszi hozzá. Nyakig benne él még abban a világban, folyékonan használja a régi varázsszavakat.

Saját magáról nem beszél.

– Hát igen! – sóhajtja. A Nagysalló utcaiak. Az Egri Öcsi! Mond neked valamit ez a név?

Tőlük hoztuk a tejet. Tehenük lett volna? Nem hiszem. Az Öcsi aknára lépett azon a tavaszon. Szerencséje volt, megmaradt a lába. Egy darabig be volt bugyolálva. Dunsztolták, így mondta. Amíg kijöttek belőle a repeszdarabok.

– Ő sem él már – mondja a titkár. Ötvenhétben lőtték le, a határon.

Hallgatunk egy sort. Ez a második telefon.

– A Kósa-lány! – sóhajtja később. Emlékszel? Két kis antenna állt a feje búbján. És a gödröcske az arcán, amikor kacagott.

– Mindenki szerette. Az egész hegyoldal. Rámenős kis csaj volt akkor is. Moziba jártunk, tudod, az Alkotás meg az Ugocsa. Háborús filmek, amerikaiak, oroszok.

– Rendes lány! – összegez Rudi. Később, ötvenhat után is meglátogatott.

*

Ez az, amit tudni akarok. Hogy mi történt azzal, aki nem rohant bele a vakvilágba. Aki itt maradt. Vajon mi lett volna belőlem ezen a domboldalon. Annyit már tudok, hogy a nagyvilágon e kívül. És hogy mostanra már itt is idegen vagyok.

De ez az, amiről nem beszél a hang. Ötvenhatot még csak elmeséli, de ötvenhat minden szemtanú számára ugyanaz. Bem szobor, Kossuth tér. A remény. A könnyek, amikről ma már beszélni se szabad.

– Október huszonnégy – mondja Rudi – abban az évben szerdai napra esett. Borús idő volt, a tankok zúgását megsokszorozta a köd. Telefonáltunk a diákotthonokba, hogy aki teheti, menjen haza. És hogy zárják be a kapukat.

Emlékszem, a Bajza utcából mentünk az Országház felé. Ki tudja, hogy most, utólag, miért olyan fontosak az útvonalak! Talán mert hogy gyalog.

Azután, a Bazilika közelében, volt valami csoportosulás. Bessenyei, a színész, megállította az embereket. Meg vagytok örülve – kérdezte tőlünk is, mert azokban az időkben mindenki mindenkit tegezett. Visszafordultunk, az, aki velem volt, azt mondta, hogy a barátnője itt lakik a közelben. Mert hát addigra már lement a nap.

– A barátnő egy diákotthonban élt. Én akkor még hazatelefonáltam. Mindjárt jövök! – ígértem Terinek. Még mielőtt a kijárási tilalom. – Siess! – kérlelt a feleségem. Este lezárják a hidakat!

A többit már tudod. Nyugat felől befordultak a páncélosok. Be kellett zavarnunk a lányokat. Én voltam az utolsó – ezt nyilván végiggondolta százszor is. Egy orvlövész – mondja – nem a tank.

Ennyi. Hallgattunk. Ez a harmadik telefon. – Kósa Inci! – morogja a szomszéd.

Mert a mese vége még hátra van.

– Ki akart menni, már útra készen állt, azután mégis itt maradt. Lehet, hogy miattam? Hát ezt soha nem tudta nekem megbocsátani.

Ötvenhat után kiürült az utca. A barátok? Ültem az ablakban, vártam, hogy egyszer csak megjelennek. Összeszedtem magamban a régi arcokat. Tudod, igazatok volt. De, érted te ezt? Lelépni mégsem lett volna szabad.

– Mi lett vele? – kérdem.

– Mi lett volna! Férjhez ment egy kanadaihoz. Újsághirdetésre, egy ilyen gyönyörű lány! Lett egy fia is. Montreálban, de rossz volt a házassága szegénynek. Bulimiában halt meg, érted? Vagy mit tudom én, anorexia!

Rudi sóhaj. Emlékszem – teszi hozzá – 1935 márciusában született. A férje is itt nőtt fel a Zólyomi úton. Egy ötvenhatos.

– Képzeld el – mondja még – verseket írt. Megvannak valahol. Elküldte nekem.

– Milyenek?

– Rosszak. Természetesen.

Lassan beszél, egyre fáradtabb a hang. Megajándékozta magát ezzel a hívással. Hallani akarta, milyen egy disszidens, akinek még ők fogják a ceruzáját. *A csapat.*

Itt lakik, félszáz méterre tőlem. mindig is itt lakott. Nekem pedig nem jut eszembe az arca. Meséltetem őt, és még csak meg se látogatom. Jegyzetelek, kagylóval a kezemben.

Ez volt a harmadik telefon.

*

– Elterjedt a hír, hogy az oroszok kivonulnak. És hogy segítséget küld a Nyugat.

Rudi beszél:

– Két évig feküdtem. Még mindig nem hittem el, hogy ez már ezentúl így marad. Csak tessék-lássék kezeltek, de én reménykedtem, hogy meggyógyítanak. Volt, aki fasisztának tartott. Mások, éppen ellenkezőleg, bolsinak.

Őcsém és húgom disszidáltak. Hárman maradtunk a lakásban, mert anyám és Teri velem maradt.

– Mit csináltál?

– Amit lehetett. Leérettségiztem, levelező tagozaton. Korrepetáltam. Felvonót építettünk. Ahhoz, hogy kijussak a házból, fel kellett vontatni a kocsimat.

Azután meghalt anyám, és nem sokkal utána Teri is. Ennek ma már tizen-nyolc éve van. Magamra maradtam, ezt is megtanultam. Egyszer ideküdtek egy asszonyt. Hogy ő majd ellát. Számoltam: negyven napig maradt.

– Ide figyelj! – mondtam neki. Elmennék hozzád.

– Mikor?

– Akár most is. Ha nem zavarok.

Hallgat. Azt, hogy vonalban van, csak a szuszogásából tudom.

– Ne gyere el – mondja ki végül.

– Vinnék neked olvasnivalót. Folyóiratokat.

– Köszönöm – feleli. De nem.

A hangja száraz. Mintha azt mondaná, hogy engem ne sajnáljatok!

– Ahogy akarod.

Elfog valami nagy szomorúság.

Megérzi ő is, hogy túl kemény volt:

– Tudod – mondja – megszoktam a magányt. Ellátom magam.

Azután itt van ez a házi ápolás. A Szent Júlia. Az Önkormányzat is minden évben meglátogat. Össze-vissza beszél. Szomorú ő is, hogy ez a találkozás elmarad. – Leveleket – mondja – még kapok. Számlákat, felszólításokat. Néha ír Ausztráliából a húgom.

Rudi egyre halkabban beszél.

– Most például megcsinálták a lépcsőt. Közösen. A lépcső! Gúnyt űznek belőlem? Csináltatták volna meg a lábamat!

Hallgattunk. Ez a negyedik, az utolsó telefon.

Talán, ha nem kértem volna rá. Ha csak bejelentem, hogy meglátogatom. Mindegy, késő a bánat. Így szoktam cserbenhagyni a barátaimat.

Mászkálok az utcán. A rozsdás felvonó most is ott lóg a kertkapuban.

Kárognak a varjak, itt van újra a tél. Mi pedig, alig félszáz lépésnyire, légvonalban. Melyikünk van messzebb? Aki elment, vagy aki itt maradt?

Ilyenkor, október végén, a régiekkel álmodom. Megállnak előttem. Még mindig élsz? – kérdezik. És: miért folytatod? Sietnem kell. Az idén lesz ötven éves a forradalom.